

26 Οκτωβρίου 1912. Απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης.

Επιμέλεια
Ευριπίδης Μπίλλης
Τ. Επίκουρος Καθηγητής ΕΜΠ

Α. Φωτογραφίες:

Παρέλαση του βασιλιά Γεωργίου Α΄ με το διάδοχο Κωνσταντίνο και τους πρίγκιπες (πίσω τους) μπροστά από το Λευκό Πύργο στις 29 Οκτωβρίου 1912,

<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488765545/>

Έλληνες στρατιώτες παρελαύνουν συνοδεύοντας το βασιλιά Γεώργιο Α΄ κατά την άφιξή του στη Θεσσαλονίκη στις 29-10-1912

<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488795125/>

Από την είσοδο του βασιλιά Γεωργίου Α΄ (αριστερά) με τον διάδοχο και γιο του Κωνσταντίνο (δεξιά) στην απελευθερωμένη Θεσσαλονίκη, ενώ τα πλήθη τους επευφημούν (29-10-1912).

<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488673445/>

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ

<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488722464/>

Θωρηκτό Αβέρωφ,

<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10489615136/>

Οι έξι μεραρχίες του ελληνικού στρατού πέρασαν τον ποταμό Αξιό την 25η Οκτωβρίου. Το αρχηγείο του εγκαταστάθηκε στο Τοψίν. Στις 4.30μμ

Φωτογραφία,

<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488844915/>

Ο στρατάρχης Ταχσίν Πασάς παραδίδει το πρωτόκολλο παράδοσης της πόλης στον Κωνσταντίνο

<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488721325/>

Το Διοικητήριο της πόλης. Εδώ υπογράφηκε από τον Τούρκο αρχιστράτηγο Χασάν Ταξίν πασά το πρωτόκολλο παράδοσης της Θεσσαλονίκης στους Έλληνες, στις 26 Οκτωβρίου 1912,
<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10489524053/>

Ο Χασάν Ταχσίν υπογράφει την παράδοση της Θεσσαλονίκης,
<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10489392765/>

Η επίσημη παράδοση της Θεσσαλονίκης στο χωριό Γέφυρα,
<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488911216/>

Στις 4 το πρωί της 26ης προς την 27η Οκτωβρίου, ο διάδοχος μπήκε με το επιτελείο του στη Θεσσαλονίκη και επιθεωρούσε την 1η ελληνική μεραρχία. Φωτογραφία,
<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10489120383/>

Ο διάδοχος Κωνσταντίνος υποδέχεται στη Θεσσαλονίκη τον πατέρα του Βασιλιά Γεώργιο.
<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488876103/>

Φωτογραφία Βενιζέλος και Κωνσταντίνος,
<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10488919063/> ,
<http://www.flickr.com/photos/85915004@N03/10489846483/>

Β. Το χρονικό της απελευθέρωσης της Θεσσαλονίκης από τον Ελληνικό στρατό σύμφωνα με τον Βρετανό ανταποκριτή των TIMES Κρόφορντ Πράις (26 Οκτωβρίου 1912) *(Υπό Κρόφορντ Πράις, ειδικού απεσταλμένου εφημερίδος «Times»)*

Το θέμα της Θεσσαλονίκης δημιούργησε ζωηρές αντιγνώμεις. Τα γεγονότα διαστράφηκαν με κακοβουλία και κακεντρέχεια. Θεώρησα καθήκον μου να επεκτείνω τις παρατηρήσεις μου με εξονυχιστική έρευνα. Κατά τη διάρκειά της κατάφερα να συγκεντρώσω πολλά έγγραφα. Πιστεύω ότι η αφήγησή μου είναι από κάθε άποψη αυθεντική.

Οι έξι μεραρχίες του ελληνικού στρατού πέρασαν τον ποταμό Αξιό την 25η Οκτωβρίου. Το αρχηγείο του εγκαταστάθηκε στο Τοψίν.

Στις 4.30μμ ο διάδοχος Κωνσταντίνος ειδοποιήθηκε ότι ειδικό τρένο είχε φθάσει στο Τεκελί (όπου ήδη δύο τάγματα ευζώνων με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Κωνσταντινόπουλο, είχαν κάνει στάση). Το τρένο μετέφερε τους απεσταλμένους

αντιπροσώπους με γράμμα του Ταχσίν Πασά, αρχιστρατήγου των τουρκικών στρατευμάτων, τα οποία υπερασπίζονταν τη Θεσσαλονίκη. Το γράμμα πληροφορούσε τον διάδοχο Κωνσταντίνο ότι οι πρόξενοι των Μεγάλων Δυνάμεων, μαζί με κάποιους Τούρκους αξιωματικούς, παρακαλούσαν τον επικεφαλής των ελληνικών στρατευμάτων να αναβάλλει την επίθεση στη Θεσσαλονίκη μέχρι την πραγματοποίηση αυτής της συνάντησης.

Τον διάδοχο πίεσαν να δεχτεί την επιτροπή στο Τοψίν, οι πρόξενοι της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας και της Αυστρίας, τους οποίους συνόδευε ο Τούρκος στρατηγός Σεφίκ Πασάς, φρούραρχος της Θεσσαλονίκης. Οι πρόξενοι δήλωσαν στην Α.Β υψηλότητα ότι ο Τούρκος αρχιστράτηγος ήταν διατεθειμένος να δεχθεί την αποφυγή κάθε στρατιωτικής επιχείρησης, με τον όρο ότι θα του επιτραπεί να αποσυρθεί

Η προέλαση του Ελληνικού στρατού προς την Θεσσαλονίκη με τον στρατό του στο Καραμπουρνού, μέχρι να υπογραφεί η ειρήνη. Η αποδοχή αυτών των όρων θα έδινε στον ελληνικό στρατό το δικαίωμα να καταλάβει την πόλη την επόμενη της 26ης Οκτωβρίου.

Ο διάδοχος Κωνσταντίνος απάντησε ότι καταλαβαίνει τον κίνδυνο τον οποίο διέτρεχε η πόλη της Θεσσαλονίκης και αυτή ήταν η επιθυμία του, αλλά πρώτος και κύριος στόχος του ήταν να νικήσει τον εχθρό και να επιμείνει στην παράδοση και αφοπλισμό του τουρκικού στρατού σε Θεσσαλονίκη και Καραμπουρνού. Επιθυμία του ήταν να επιτρέψει στους Τούρκους αξιωματικούς να κρατήσουν τα ξίφη τους με την προϋπόθεση ότι θα του υποσχεθούν με το λόγο της στρατιωτικής τους τιμής ότι δεν θα συμμετάσχουν στο μέλλον σε επιχειρήσεις εναντίον των συμμαχικών στρατευμάτων. Ο Τούρκος στρατηγός Σεφίκ Πασάς δήλωσε ότι έπρεπε να συνεννοηθεί με τον αρχηγό του για την αποδοχή των όρων. Του δόθηκε προθεσμία μέχρι τις 6 το πρωί της επόμενης μέρας, 26 Οκτωβρίου, σε περίπτωση που δεν δινόταν ικανοποιητική απάντηση.

Στις 5 το πρωί της 26ης Οκτωβρίου ο Σεφίκ Πασάς επέστρεψε φέρνοντας την απάντηση του Ταχσίν Πασά, ο οποίος δεχόταν όλους τους όρους εκτός από την παράδοση του Καραμπουρνού και της διατήρησης υπό τα όπλα 5.000 ανδρών για τη προστασία των αόπλων αιχμαλώτων του.

Ο Κωνσταντίνος αρνήθηκε κάθε τροποποίηση των όρων. Οι Τούρκοι αντιπρόσωποι ζήτησαν νέα εξάωρη προθεσμία για να συνεννοηθούν και πάλι με τον Ταχσίν Πασά, αλλά δεν τους δόθηκε. Ο Σεφίκ Πασάς ειδοποιήθηκε ότι θα εκδοθεί αμέσως διαταγή άμεσης προέλασης για την κατάληψη της Θεσσαλονίκης.

Τις πρώτες πρωινές ώρες της 26 Οκτωβρίου 1912 ο συγκεντρωμένος έξω από την Θεσσαλονίκη ελληνικός στρατός εγκατέλειψε τις θέσεις του και προχωρούσε προς τη πόλη. Η ταξιαρχία του ιππικού προχωρούσε προς τη Γιουβέσνα, στο δρόμο προς τις Σέρρες, με στόχο να ανακόψει την τουρκική υποχώρηση.

Η 2η μεραρχία με το στρατηγό Κολλάρη βάδιζε από το Βατελίκ σε Δρεμίγλάβα και Μπάλιτζαν. Οι μεραρχίες 1η,3η και 7η περνούσαν τη γραμμή Αραπλή – Σαρτομιέρ-Μπουναρτζά και προχωρούσαν για να επιτεθούν στους Τούρκους στη γραμμή Λεμπέτ-Νταουτμπαλή-Γκραδμπόρ. Στις 2 το μεσημέρι ολόκληρος ο ελληνικός στρατός είχε αναπτυχθεί σε τάξη μάχης απέναντι στις εχθρικές θέσεις.

Στις 12.30 το μεσημέρι ο διάδοχος Κωνσταντίνος μαζί με το επιτελείο του ξεκίνησαν έφιπποι για να παρακολουθήσουν την προέλαση των ελληνικών στρατευμάτων προς το Σιαμλί.

Στις 3 το μεσημέρι, ενώ ο διάδοχος παρακολουθούσε την προέλαση της 1ης και 7ης μεραρχίας, έφθασε έφιππος ανθυπίλαρχος ο οποίος έφερε την πληροφορία ότι στις 11 το πρωί η ελληνική ταξιαρχία ιππικού συνάντησε μικτό σύνταγμα ιππικού από βουλγάρους και Σέρβους σε απόσταση 32 χλμ ΒΔ της Θεσσαλονίκης. Την ακολουθούσε σε απόσταση τριών ωρών (12-15 χλμ) μικτή ταξιαρχία. Πίσω από αυτή, σε απόσταση πάλι τριών ωρών, ακολουθούσε μία μεραρχία ως οπισθοφυλακή. Το μικτό σύνταγμα είπε ότι θα διανυκτερεύσει στο Γκολόμπασι. Αυτή ήταν η πρώτη είδηση που έφθανε στο ελληνικό αρχηγείο για την προσέγγιση βουλγαρικής στρατιωτικής δύναμης. Ο διάδοχος Κωνσταντίνος αμέσως μόλις έμαθε τα γεγονότα έγραψε στον βούλγαρο στρατηγό την επιστολή (όπως αναφέρει την πήρε από βουλγαρική πηγή):

Αρχηγείον ελληνικού στρατού προ Θεσσαλονίκης
Οκτωβρίου 26 1912, ώρα 3μμ
Στρατηγέ μου,

Αυτή τη στιγμή πληροφορήθηκα ότι το ιππικό σας έφθασε στο χωριό Αποστολάρ, και ότι το ακολουθείτε σε απόσταση 10 χλμ και τέρμα της πορείας σας είναι η Θεσσαλονίκη. Εκφράζω τη χαρά μου για αυτή τη συνάντηση των στρατευμάτων μας και έχω την τιμή να σας πληροφορήσω ότι βρίσκομαι ήδη επικεφαλής του στρατού μου μπροστά στην πόλη αυτή, στην οποία επειδή δεν προβλέπω καμιά σοβαρή αντίσταση, θα μπω πιθανότατα απόψε. Σπεύδω να σας ανακοινώσω την πληροφορία αυτή για να μην μπείτε στον κόπο να προχωρήσετε προς τη Θεσσαλονίκη. Και εάν το θεωρήσετε ωφέλιμο, πηγαίνετε με τις δυνάμεις σας όπου υπάρχει επείγουσα στρατιωτική ανάγκη.

Ο Αρχιστράτηγος του ελληνικού στρατού ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ "δούκας της Σπάρτης"

Διεύθυνση
Προς τον στρατηγό Θεοδωρώφ

Στη συνέχεια ο Έλληνας αρχιστράτηγος ανέβηκε στο άλογό του και κατευθύνθηκε βόρεια.

Η επίσημη παράδοση της Θεσσαλονίκης στο χωριό Γέφυρα σημείο όπου το κέντρο του στρατού του πέρασε το Γαλλικό ποταμό. Το μεσημέρι ο ελληνικός στρατός βρισκόταν οκτώ χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη. Στις 3.15 έφθασε στις ελληνικές προφυλακές Τούρκος αξιωματικός με λευκή σημαία. Έφερνε γράμμα του Χασάν Ταχσίν πασά προς τον διάδοχο, ο οποίος εκείνη τη στιγμή βρισκόταν στην εμπροσθοφυλακή της 3ης Μεραρχίας. Το γράμμα έγραφε:

Προς την Α.Υψηλότητα τον πρίγκιπα Κωνσταντίνο, αρχηγό του ελληνικού στρατού

"Έχω την τιμή να πληροφορήσω την Υμετέρα Υψηλότητα ότι αποδέχομαι την πρότασή σας την οποία κάνατε χθες."

ΧΑΣΑΝ ΤΑΧΣΙΝ, στρατηγός μεραρχίας και διοικητής του 8ου σώματος του οθωμανικού στρατού

Μόλις πήρε το τουρκικό έγγραφο για την άνευ όρων παράδοση της Θεσσαλονίκης στον ελληνικό στρατό σταμάτησε η προέλασή του. Διατάχτηκε όμως η 7η μεραρχία με το απόσπασμα των δύο ταγμάτων ευζώνων, να συνεχίσουν την πορεία τους και να καταλάβουν τα περίχωρα της Θεσσαλονίκης. Ταυτόχρονα διατάχτηκαν δύο αξιωματικοί του επιτελείου του, ο συνταγματάρχης Δούσμανης και ο λοχαγός Ι.Μεταξάς, να φύγουν για να συναντηθούν με τον Χασάν Ταχσίν πασά. Στις 11 το βράδυ υπέγραψαν στο κυβερνητικό κονάκι της Θεσσαλονίκης το πρωτόκολλο της παράδοσης της Θεσσαλονίκης με τον τουρκικό στρατό που βρισκόταν σ' αυτήν (25.000 άνδρες, 1.000 αξιωματικοί, 70 πυροβόλα και το φρούριο Καραμπουρνού).

Την παράδοση της Θεσσαλονίκης στον ελληνικό στρατό ανήγγειλε ο διάδοχος Κωνσταντίνος με επείγον τηλεγράφημα στον Βασιλιά και στον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο. Η αναφορά αυτή προς το υπουργείο στρατιωτικών δεν έφθασε έγκαιρα στον πρωθυπουργό, ο οποίος ανησύχησε από τις πληροφορίες για κάθοδο των Βουλγάρων προς την Θεσσαλονίκη, και έστειλε το παρακάτω τηλεγράφημα:

Αρχηγείον στρατού, αρ.80200

Παραγγέλεσθε να αποδεχθήτε την προσφερομένην υμίν παράδοσιν της Θεσσαλονίκης και να εισέλθητε εις αυτήν άνευ αναβολής. Καθιστώμεν υπεύθυνον δια πάσαν αναβολήν, έστω και στιγμής.

Βενιζέλος

Στις 2 το μεσημέρι της ίδιας μέρας ο Βενιζέλος έμαθε για την αναφορά του διαδόχου για την παράδοση της πόλης από τις 11 το βράδυ και διέταξε να μην διαβιβαστεί το τηλεγράφημα προς τον διάδοχο-αρχιστράτηγο «διότι δεν ανταποκρίνεται στις σημερινές καταστάσεις».

Στις 4 το πρωί της 26ης προς την 27η Οκτωβρίου, ο διάδοχος μπήκε με το επιτελείο του στη Θεσσαλονίκη και επιθεωρούσε την 1η ελληνική μεραρχία που έμπαινε στη πόλη.

Μέχρι τις 3 το μεσημέρι της 26ης Οκτωβρίου ο διάδοχος – αρχιστράτηγος Κωνσταντίνος και το επιτελείο του δεν γνώριζαν ότι πλησίαζε και ο βουλγαρικός στρατός. Μόνο το απόγευμα της 26ης Οκτωβρίου, όταν η ελληνική ταξιαρχία ιππικού προχωρούσε από Γενίκιοϊ σε Γιουβένσα συνάντησε στο δρόμο των Σερρών βουλγαρική φάλαγγα.

Ο ανθυπίλαρχος Στάικος του ελληνικού ιππικού διατάχτηκε να προχωρήσει και να συναντήσει το βουλγαρικό στρατιωτικό τμήμα. Όταν πλησίαζε στη Γιουβένσα, βρήκε την φάλαγγα που μόλις είχε σταματήσει τη πορεία της. Ο στρατηγός Πετρόφ και ο Στάντσεφ – βούλγαρος πρεσβευτής στο Παρίσι, που τώρα υπηρετεί στο στρατό- μόλις είχαν κατεβεί από τα άλογά τους. Ο Έλληνας ανθυπίλαρχος ενημέρωσε τον στρατηγό Πετρόφ ότι ο τουρκικός έχει ήδη περικυκλωθεί από τον ελληνικό στρατό και διαπραγματεύεται τη συνθηκολόγηση και την παράδοση της Θεσσαλονίκης.

Ο στρατηγός Πετρόφ απάντησε ότι δεν γνώριζε τίποτα σχετικό και ήταν αποφασισμένος να επιτεθεί και να βομβαρδίσει τη Θεσσαλονίκη νωρίς το επόμενο πρωί. Η συνομιλία Στάικου – Πετρόφ μεταδόθηκε αμέσως στο ελληνικό αρχηγείο.

Πρωί 27ης Οκτωβρίου 1912. Η 2η ελληνική μεραρχία βρίσκεται σε Ντεμίργκλαβα και Μπάλτζα. Ενώ προετοιμάζεται να προχωρήσει προς το Αϊβατλή, παίρνει διαταγή αναστολής της επιχείρησης γιατί έχει υπογραφεί το πρωτόκολλο συνθηκολόγησης του τουρκικού στρατού στη Θεσσαλονίκη. Την ίδια στιγμή ο διοικητής της 2ης μεραρχίας στρατηγός Καλλάρης παρατήρησε από αριστερά προς τα βόρειοδυτικά φάλαγγα πεζικού να πλησιάζει από Γιουβένσα με κατεύθυνση προς το Αϊβατλή.

Στον Βούλγαρο αξιωματικό που του παρουσιάστηκε, ο Έλληνας στρατηγός του έδωσε σε μετάφραση τη διαταγή που είχε πάρει πριν από λίγο για συνθηκολόγηση των Τούρκων. Οι Βούλγαροι, χωρίς να ασχολούνται με τη στρατιωτική εθιμοτυπία, ανέπτυξαν μικρό απόσπασμα σε θέση μάχης και άρχισαν να πυροβολούν τους Τούρκους που υποχωρούσαν. Ελάχιστοι ήταν οι πυροβολισμοί που ρίχτηκαν.

Πολλά ειπώθηκαν και πολλά συμπεράσματα βγήκαν από την λεγόμενη «μάχη» μεταξύ Τούρκων και Βουλγάρων έξω από τη Θεσσαλονίκη. Είναι σαφές ότι δεν συνέβη τίποτα που είχε τον χαρακτήρα μάχης. Οι Βούλγαροι δεν παρουσίασαν καμία απόδειξη των λεγομένων τους για τη «μάχη». Επισκέφθηκα λίγο αργότερα το παρουσιαζόμενο ως πεδίο της μάχης και μου αποκάλυψαν ότι μόνο τρεις Τούρκοι σκοτώθηκαν, στην κορυφή ενός λόφου από μια βουλγαρική οβίδα.

Την ίδια μέρα, 27 Οκτωβρίου, ο διάδοχος Κωνσταντίνος έστειλε με τον λοχαγό Παπαδιαμαντόπουλο και δεύτερο γράμμα στον στρατηγό Θεοδόροφ. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι ο στρατηγός Πετρόφ είχε ζητήσει με αξιωματικό του από τον Ταχσίν Πασά να του δώσει πρωτόκολλο παράδοσης της Θεσσαλονίκης, ίδιο με αυτό που συνέταξε με τον Έλληνα διάδοχο. Στην απαίτηση αυτή ο Ταχσίν Πασάς απάντησε ότι αφού παραδόθηκε στον ελληνικό στρατό, δεν μπορούσε να κάνει το ίδιο και με δεύτερο αντίπαλο.

Αμέσως μετά τα γεγονότα του Αϊβατλή ο Έλληνας αρχιστράτηγος έστειλε στο Βούλγαρο στρατηγό τον λοχαγό Μαζαράκη με την εντολή να εκφράσει προς αυτόν την έκπληξή του και την λύπη του, διότι ενώ επανειλημμένως του αναφέρθηκε ότι ο τουρκικός στρατός συνθηκολόγησε, αυτός άνοιξε πυρ κατά των τουρκικών στρατευμάτων και απαίτησε από τον Χασάν Ταχσίν πρωτόκολλο παράδοσης ίδιο με αυτό που δόθηκε στον ελληνικό στρατό.

Ο Βούλγαρος στρατηγός Πετρόφ ισχυρίστηκε ότι δεν γνώριζε τα όσα έγιναν και επανέλαβε ότι θεώρησε την ανακοίνωση που του έκανε ο διοικητής της 2ης ελληνικής μεραρχίας, ως τέχνασμα των Τούρκων, για να πετύχουν εύκολη υποχώρηση. Ομολόγησε ακόμα ότι ζήτησε από τον Ταχσίν Πασά να υπογράψει και μαζί του πρωτόκολλο παράδοσης.

28 Οκτωβρίου 1912. Ώρα 11 το πρωί. Ένας Βούλγαρος αξιωματικός φτάνει στο ελληνικό στρατηγείο που έχει εγκατασταθεί στο διοικητήριο, για να ζητήσει εκ μέρους του στρατηγού Θεοδόροφ από τον διάδοχο να επιτρέψει σε δύο βουλγαρικά τάγματα, που ήταν μούσκεμα από την βροχή, να μπουν στην πόλη για να... στεγνώσουν.

Ο ανώτερος επιτελικός αξιωματικός στον οποίο διαβίβασε το αίτημά, του απάντησε, ότι αφού ο διάδοχος κατέλαβε την πόλη, ο στρατηγός Θεοδόροφ έχει καθήκον και υποχρέωση να πάει ο ίδιος να υποβάλει το αίτημά του στον κάτοχο της πόλης, αρχηγό του ελληνικού στρατού. Ο Βούλγαρος αξιωματικός έφυγε.

Στο μεταξύ ο διάδοχος Κωνσταντίνος ξεκίνησε από τον σιδηροδρομικό σταθμό, μπήκε με κάθε επισημότητα στην πόλη, επικεφαλής της 1ης μεραρχίας. Ενώ αυτή παρήλαυε μπροστά του κατέφθασε σε αυτοκίνητο στο ελληνικό στρατηγείο ο στρατηγός Θεοντόροφ μαζί με τον τέως πρεσβευτή της Βουλγαρίας στο Παρίσι Στάντσεφ, εφέδρου αξιωματικού του ιππικού.

Ο διάδοχος δέχτηκε τον στρατηγό Θεοδόροφ και τον συνοδό του Στάντσεφ στο γραφείο του, μετά το τέλος της παρέλασης της 1ης ελληνικής μεραρχίας. Ο Βούλγαρος στρατηγός παραπονέθηκε γιατί τα στρατεύματά του εμποδίστηκαν στην είσοδο της πόλης κατά διαταγή του Έλληνα αρχιστρατήγου, ενώ ήδη είχαν αρχίσει μεγάλη «μάχη» πέντε ωρών και είχαν υποστεί μεγάλες απώλειες (Έχω έκθεση που έγραψε για μένα Βούλγαρος αξιωματικός του επιτελείου, ο οποίος βεβαιώνει κατηγορηματικά ότι δεν δόθηκε μάχη και δεν υπήρχε καμία απώλεια από την πλευρά των Βουλγάρων). Στο τέλος ο στρατηγός Θεοδόροφ

παρακάλεσε να του επιτραπεί η είσοδος στην Θεσσαλονίκη με δύο τάγματα στρατού , επειδή οι άντρες του ήσαν κατάκοποι και μουσκεμένοι.

Ο διάδοχος δεν έκρυψε την έκπληξή του για το πώς γίνεται λόγος για σοβαρή μάχη στις 27 Οκτωβρίου, αφού ο Τουρκικός στρατός είχε παραδοθεί από τις 3 ταξιαρχίες της 26ης Οκτωβρίου. Τον ρώτησε εάν έλαβε τις τόσες επιστολές του με τις οποίες τον πληροφορούσε για την ελληνική προέλαση, για τις διαπραγματεύσεις, την παράδοση και τη συνθηκολόγηση της Θεσσαλονίκης. Ο Θεοδόροφ επέμεινε ότι δεν πήρε κανένα γράμμα παρ' όλο που υπήρχε απόδειξη παραλαβής τους. Μετά από μεγάλη συζήτηση, ο Βούλγαρος στρατηγός ξανάφερε την κουβέντα στην άδεια για την είσοδο δύο ταγμάτων του στη Θεσσαλονίκη.

Ο διάδοχος του απάντησε ότι δυστυχώς δεν μπορούσε να επιτρέψει την είσοδο στρατού με δική του πρωτοβουλία και όφειλε να ενημερώσει την κυβέρνηση του. Του πρόσθεσε ότι επρόκειτο για ζήτημα το οποίο μπορούσε να καταλήξει σε «συγκυριαρχία». Υποσχέθηκε να αναφέρει αμέσως το ζήτημα στην Αθήνα.

Οι Βούλγαροι επέμειναν κι επέστρεψαν στο θέμα. Δήλωσαν ότι σε περίπτωση αρνητικής απάντησης της ελληνικής κυβέρνησης, θα τα απέσυραν αφού τους δινόταν 12ωρη προθεσμία. Στο σημείο αυτό οι Βούλγαροι ισχυρίστηκαν ότι έστειλαν στους Έλληνες τελεσίγραφο στο οποίο απειλούσαν ότι θα έμπαιναν στην πόλη, έστω και με τη βία.

Επρόκειτο για μεγαλοποίηση του θέματος από τους ίδιους τους Βουλγάρους. Εκείνο που παραδέχομαι είναι ότι οι Βούλγαροι άρχισαν να στρέφουν τα κανόνια τους προς την πόλη. Ήταν τόσο βαθιά η πίκρα τους, επειδή έφθασαν στη Θεσσαλονίκη μετά την κατάληψή της, ώστε άφηναν να εννοηθεί ότι ήσαν διατεθειμένοι να βομβαρδίσουν τους συμμάχους τους, εάν δεν τους δινόταν η άδεια να μπουν στη Θεσσαλονίκη.

Εάν συνέβαινε κάτι τέτοιο θα επέκριναν όλο το ελληνικό έθνος, επειδή τους αρνήθηκε τη φιλοξενία δύο ταγμάτων συμμαχικού στρατού και φίλου έθνους. Στις 29 Οκτωβρίου δόθηκε η άδεια όπως τα δύο βουλγαρικά τάγματα μπουν για να ξεκουραστούν στη Θεσσαλονίκη.

ΠΗΓΗ

<http://pasatempo.wordpress.com>

panag.papageorgiou_

Γ. ΧΡΟΝΙΚΟ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στις 26 Οκτωβρίου, στις 5 το πρωί, ο Σεφίκ πασάς επέστρεψε στο ελληνικό Γεν. Στρατηγείο και ανακοίνωσε ότι ο Ταξίν Πασάς δεχόταν όλους τους όρους, αλλά ζητούσε μόνο να κρατήσει 5000 όπλα για την εκγύμναση των νεοσύλλεκτων.

Η αίτηση αυτή απορρίφθηκε από τον Κωνσταντίνο και δόθηκε δώρη προθεσμία στον Τούρκο πληρεξούσιο για να μεταφέρει την οριστική απάντηση του αρχιστρατήγου του. Επειδή η προθεσμία πέρασε άπρακτη, δόθηκε εντολή στον ελληνικό στρατό να προελάσει προς τη Θεσσαλονίκη.

Στις 11 το πρωί τα προπορευόμενα τμήματα της 7ης μεραρχίας πέρασαν το Γαλλικό ποταμό, το τρίτο και τελευταίο, μετά το Λουδία και τον Αξιό, υδάτινο εμπόδιο προς την πόλη.

Στο μεταξύ, οι προπομποί της ταξιαρχίας ιππικού συνάντησαν στο δρόμο τους φάλαγγα από ένα σύνταγμα σερβικού ιππικού και μία βουλγάρικη ίλη, οι επικεφαλής των οποίων ανήγγειλαν ότι σε απόσταση τριών ωρών περίπου από το σημείο εκείνο βρισκόταν μια βουλγαρική ταξιαρχία και μία μεραρχία που κατευθυνόταν προς τη Θεσσαλονίκη.

Την ίδια ώρα περίπου μέσα στη Θεσσαλονίκη, μετά από πολύωρη σύσκεψη με τους προξένους των μεγάλων δυνάμεων, ο Ταξίν πασάς πείστηκε να εγκαταλείψει την αξίωσή του για τη διατήρηση των 5000 όπλων και απέστειλε με έφιππους αξιωματικούς την έγγραφη απάντησή του, με την οποία γίνονταν δεκτοί όλοι οι όροι του Έλληνα αρχιστρατήγου.

Η απάντηση αυτή έφτασε στο Γενικό Στρατηγείο στις 2 το μεσημέρι. Αμέσως δόθηκαν διαταγές στην 7η μεραρχία και σε δύο τάγματα ευζώνων (το «ανατολικό» απόσπασμα ευζώνων) να προχωρήσουν γρήγορα και να καταλάβουν τη Θεσσαλονίκη, ενώ συγχρόνως στάλθηκε μήνυμα του αρχιστρατήγου προς το διοικητή της βουλγαρικής μεραρχίας, που του γνωστοποιούσε την επικείμενη κατάληψη της Θεσσαλονίκης και εξέφραζε τη γνώμη ότι η βουλγαρική φάλαγγα θα μπορούσε να απαλλαγεί από τον κόπο της πορείας προς τη Θεσσαλονίκη και να στραφεί σε κατεύθυνση όπου η παρουσία της θα ήταν πιο χρήσιμη για τις πολεμικές επιχειρήσεις.

Το εν λόγω τηλεγράφημα απεστάλη 26/10/1912 3μμ ο δε Κωνσταντίνος υπογράφει:

Αρχιστράτηγος του Ελληνικού στρατού
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
Δουξ της Σπάρτης

Κατά τις 11 το βράδυ της ίδιας μέρας δύο αξιωματικοί του ελληνικού Γεν. Στρατηγείου μέσα στη Θεσσαλονίκη (Β. Δούσμανης και Ι. Μεταξάς) συνυπέγραψαν με τον Ταξίν πασά το πρωτόκολλο παράδοσης σύμφωνα με τους όρους που είχαν συμφωνηθεί.

Το πρωί της επομένης (27 Οκτωβρίου) υπογράφηκε συμπληρωματικό πρωτόκολλο σύμφωνα με το οποίο παραδίνονταν ως αιχμάλωτοι 25000 Τούρκοι στρατιώτες, μαζί με 1000 περίπου αξιωματικούς. Επίσης, περιέρχονταν στην

κατοχή του ελληνικού στρατού 70 πυροβόλα, 30 πολυβόλα, 70.000 τουφέκια, 1200 άλλα όπλα, πυρομαχικά και βοηθητικό υλικό.

Έτσι το απόσπασμα ευζώνων, σύμφωνα με τους όρους του πρωτοκόλλου, συνοδευόμενο από τμήμα ιππικού, μπήκε το ίδιο εκείνο πρωί στη Θεσσαλονίκη και κατέλαβε το Διοικητήριο. Η 7η μεραρχία στρατού στρατοπέδευσε στις δυτικές παρυφές της πόλεως, ενώ οι άλλες μεραρχίες στάθμευσαν κυκλικά γύρω από τη Θεσσαλονίκη.

Στο μεταξύ είχε φτάσει από την κατεύθυνση των Σερρών και η βουλγαρική φάλαγγα. Σύμφωνα με διαταγή που εκδόθηκε τις πρώτες πρωινές ώρες της 28ης Οκτωβρίου, η 7η μεραρχία κινήθηκε προς τα βόρεια και παρεμβλήθηκε μεταξύ Βουλγάρων και Θεσσαλονίκης. Στις 11 το πρωί ο αρχιστράτηγος Κωνσταντίνος με όλο το επιτελείο του και την 1η μεραρχία μπήκε στη Θεσσαλονίκη όπου το μεσημέρι, στην εκκλησία του αγίου Μηνά έγινε δοξολογία για την απελευθέρωση της πόλεως.

Στη δοξολογία ήταν και ο υπουργός της δικαιοσύνης Κ. Ρακτιβάν, που είχε φτάσει ακτοπλοϊκώς στη Θεσσαλονίκη την προηγούμενη, ως εκπρόσωπος της κυβερνήσεως. (Δύο μέρες αργότερα ο Ρακτιβάν διορίστηκε γενικός διοικητής Μακεδονίας). Στις 29 Οκτωβρίου έφτασε στη Θεσσαλονίκη και ο βασιλιάς Γεώργιος Α΄ και εγκαταστάθηκε στο σπίτι του Χατζηλαζάρου που είχε κατάλληλα διαρρυθμιστεί για την περίπτωση αυτή.

Δ. Το πρωτόκολλο της παράδοσης

Μεταξύ της Α. Βασ. Υψηλότητας, του Αρχιστρατήγου του Ελληνικού στρατού και της Α. Εξοχότητος του Αρχιστρατήγου του Οθωμανικού στρατού συνεφωνήθησαν και απεφασίσθησαν τα κάτωθι:

Αρθρ. 1.

Τα όπλα των οθωμανών στρατιωτών θα αφαιρεθούν και θα αποτεθούν εις φύλαξιν υπό την ευθύνην του Ελληνικού στρατού. Περί τούτου θα συνταχθή πρωτόκολλον.

Αρθρ. 2.

Οι οθωμανοί στρατιώται θα στρατωνισθούν εν μέρει εις Καραμπουρνού και κατά το λοιπόν τμήμα εις τον στρατώνα του πυροβολικού "Τοπτή". Θα διατρέφονται υπό των αρχών της Θεσσαλονίκης.

Αρθρ. 3.

Η πόλις της Θεσσαλονίκης παραδίδεται εις τον Ελληνικόν στρατόν μέχρι της συνάψεως της ειρήνης.

Αρθρ. 4.

Όλοι οι ανώτεροι στρατιωτικοί αξιωματούχοι και αξιωματικοί θα δικαιούνται να διατηρήσουν τα ξίφη των και να είναι ελεύθεροι εν Θεσσαλονίκη. Ούτοι θα δώσουν τον λόγον των ότι δεν θα λάβουν πλέον τα όπλα εναντίον του ελληνικού στρατού και των συμμάχων του κατά την διάρκεια του πολέμου τούτου.

Αρθρ. 5.

Όλοι οι ανώτεροι πολιτικοί αξιωματούχοι και υπάλληλοι του Βιλαετίου θα είναι ελεύθεροι.

Άρθρ. 6.

Οι χωροφύλακες και τα όργανα της αστυνομίας θα φέρουν τα όπλα των.

Άρθρ. 7.

Το Καραμπουρνού θα χρησιμεύσει ως τόπος στρατωνισμού των αφωπλισμένων οθωμανών στρατιωτών. Τα πυροβόλα και τα μηχανήματα πολέμου του Καραμπουρνού θα τεθούν εκτός υπηρεσίας υπό του Οθωμανικού στρατού και θα παραδοθούν εις τον Ελληνικόν στρατόν.

Άρθρ. 8.

Το περιεχόμενον του άρθρου 1 θα εκτελεσθή εντός δύο ημερών από της αύριον Σάββατον 27 Οκτωβρίου 1912. Η προθεσμία δύναται να παραταθή τη συναινέσει του Αρχιστρατήγου του Ελληνικού στρατού.

Άρθρ. 9.

Η κατάσταση αυτή θα διατηρηθή μέχρι της συνάψεως της ειρήνης.

Άρθρ. 10.

Οι χωροφύλακες και η Οθωμανική αστυνομία θα συνεχίσουν την υπηρεσίαν των μέχρι νεωτέρας αποφάσεως. Θεσσαλονίκη τη 26 Οκτωβρίου 1912

Ο αρχιστράτηγος του Οθωμανικού στρατού

(Χασάν Ταξίν) Οι πληρεξούσιοι της Α.Β.Υ. του Πρίγκηπος Διαδόχου της Ελλάδος

(Βίκτωρ Δούσμανης)

(Ι.Π.Μεταξάς)